



Η ιστορία της προστασίας προσωπικών δεδομένων

Λίλιαν Μήτρου

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ιστορία της (πληροφοριακής) ιδιωτικότητας

- ✦ Ιστορία κινδύνων ή ιστορία προστασίας;
- ✦ Ιστορία τεχνολογίας ή ιστορία της νομοθεσίας;
- ✦ Μία ευρωπαϊκή υπόθεση;
- ✦ Ιστορία εν εξελίξει....

● Από τον ιδιωτικό/δημόσιο βίο....

- Η διάκριση μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής δραστηριότητας/ζωής ανάγεται στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία
 - «...απόσταση, χώρος και απομόνωση από τη δημόσια ζωή...», Αριστοτέλης «Ηθικά Νικομάχεια»
- Στη φιλελεύθερη παράδοση η διάκριση δημόσιου και ιδιωτικού χρησιμοποιήθηκε για να θέσει το όριο της δικαιολογημένης παρέμβασης στον ιδιωτικό χώρο (J. Locke και John Stuart Mill)
 - η αξίωση της ιδιωτικότητας δεν εμφανίζεται ως η εκπλήρωση μιας “φυσικής ανάγκης” όλων των ατόμων αλλά ως η κατάκτηση ενός προνομίου από μία κοινωνική ομάδα
 - Το *refugium* είναι αγαθό που μπορούν να διασφαλίσουν όσοι διαθέτουν ισχύ, χρήματα και προνόμια
- Ιδιωτικός βίος και Γαλλική Επανάσταση: όταν ο Saint-Just διακήρυξε ότι η ελευθερία των ανθρώπων βρίσκεται στην ιδιωτική ζωή τους (*Fragments sur les institutions républicaines*) δήλωνε κατ’ ουσία ότι η κοινωνία που θεωρεί την αυτονομία των ατόμων θεμελιώδη κανονιστική αρχή πρέπει να διακρίνει σαφώς μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής ζωής και να προστατεύει την τελευταία.

στην ιδιωτικότητα και....

- ✦ *“right to be left alone” (R. Kerr, 1850), προσδιορίζοντας την ουσία της ιδιωτικότητας στον αμοιβαίο σεβασμό και την οικειότητα*
- ✦ *Η πλέον καθοριστική εξέλιξη ως προς το δίκαιο/προστασία της ιδιωτικότητας ήταν η δημοσίευση του άρθρου των Warren και Brandeis’s “The Right to Privacy.” (1890): “The common law secures to each individual the right of determining, ordinarily, to what extent his thoughts, sentiments, and emotions shall be communicated to others... These rights were not based upon property. Rather, they were based upon “the more general right of the individual to be let alone”.*
- ✦ *Intimacy – Secrecy - Decisional privacy – limited access to the self- control over information – contextual privacy : μη – απολύτως - γραμμική εξέλιξη της έννοιας*
- ✦ *Νομολογιακός “εμπλουτισμός”: Boyd v. US (1886), Olmstead v. US (1928), Katz v. US (1967) Roe v. Wade (1973), Whalen v. Roe (1977), US v. Miller (1976), U.S. v. Jones (2012)*

...στα προσωπικά δεδομένα

- ✦ Ένας μάλλον ατυχής όρος καθώς δημιουργεί την εντύπωση ότι προστατεύονται τα δεδομένα
- ✦ Η ορθή διατύπωση που δηλώνει και τον σκοπό του κανονιστικού πλαισίου αναφέρεται σε “προστασία του ατόμου” από την /έναντι της επεξεργασία(ς)
- ✦ Δεδομένα και πληροφορία
- ✦ Η επικράτηση του όρου “δεδομένα” υποδηλώνει τη στενή σχέση / αλληλεπίδραση τεχνολογίας και δικαίου και τη “γενεσιουργό αιτία” της προστασίας προσωπικών δεδομένων

Δίκαιο προστασίας προσωπικών δεδομένων

- ✦ Ρύθμιση της χρήσης και προστασία κάθε πληροφορίας που αναφέρεται σε ένα φυσικό πρόσωπο
- ✦ Σύνολο-σύστημα κανόνων που συνίσταται σε επιταγές και απαγορεύσεις ως προς την επεξεργασία δεδομένων και στην εισαγωγή όρων και προϋποθέσεων που καθιστούν την επεξεργασία συνταγματικά ανεκτή και νόμιμη
- ✦ Συνοδεύεται από ρυθμίσεις που αναφέρονται στα δικαιώματα των προσώπων που συνιστούν στοιχείο ατομικού ελέγχου (ενημέρωση, πρόσβαση κλπ.), στον θεσμικό έλεγχο (Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα) και στο σύστημα των κυρώσεων (διοικητικών / ποινικών/ αστικών).

Η σχέση τεχνολογίας και προστασίας δεδομένων

- ✦ Η θεωρητική συζήτηση και η –εκάστοτε - κανονιστική αμηχανία/αντίδραση/ παρέμβαση τελούν σε άμεση συνάρτηση προς τις τεχνολογικές εξελίξεις –προκλήσεις
- ✦ Από την Kodak “snap camera” (1884)...στα Google Glasses (2013)
- ✦ Μεγάλα υπολογιστικά συστήματα
- ✦ Προσωπικοί υπολογιστές και αποκέντρωση της επεξεργασίας
- ✦ Ευρεία Δικτύωση – σύγκλιση τεχνολογιών
- ✦ Οι μηχανές αναζήτησης και η διαθεσιμότητα πληροφορίας:
- ✦ Ψηφιακά Κοινωνικά δίκτυα
- ✦ Ubiquitous computing(απανταχού υπολογίζεiv) και υπολογιστική νέφους (cloud computing)

Κοινωνικό-οικονομικό πλαίσιο και δίκαιο

- ✦ Αντιστοίχιση τεχνολογικών – κοινωνικο-οικονομικών και κανονιστικών εξελίξεων
 - Αλληλεπίδραση επεξεργασίας δεδομένων και στρατηγικού και μετέπειτα ελεγκτικού ρόλου του κράτους
 - Αλληλεπίδραση επεξεργασίας δεδομένων και αλλαγών στην οικονομία : η επεξεργασία δεδομένων ως πηγή διαφήμισης και κέρδους
 - Αλληλεπίδραση δικτύωσης και παγκοσμιοποίησης οικονομίας και επικοινωνίας: από τα δίκτυα στο νέφος
- ✦ Ευρεία διάδοση τεχνολογίας: η επεξεργασία ως οικονομικά προσιτή ρουτίνα
- ✦ Ο καθένας μπορεί να επεξεργαστεί τα δεδομένα των άλλων: τα κοινωνικά δίκτυα
- ✦ Μεγάλοι και Μικροί Αδελφοί: εκθετική αύξηση/αποκέντρωση επεξεργασίας

Τα κανονιστικά ορόσημα στην Ευρώπη

- Αντιστοίχιση εξελίξεων με τεχνολογικές φάσεις / κοινωνικο-οικονομικών εξελίξεις
- Δεκαετία '70 – Εισαγωγή νομοθεσίας στη Γερμανία, Αυστρία, Γαλλία και σκανδιναβικές χώρες
- Δεκαετία '80 – Η “διεθνοποίηση” των κανονιστικών απαιτήσεων και αρχών
 - Σύμβαση 108 Συμβουλίου της Ευρώπης : αυτοματοποιημένη επεξεργασία
 - Κατευθυντήριες Αρχές ΟΟΣΑ : μη δεσμευτική ισχύς αλλά σημείο αναφοράς οδήγησε και τους νομοθέτες άλλων χωρών να υιοθετήσουν νομοθεσία
- Δεκαετία '90 – Υιοθέτηση Οδηγίας 95/46/EK –ενιαίες ροές πληροφορίες και ενιαίες απαιτήσεις – Επίδραση στην κανονιστική εξέλιξη διεθνώς.
- Δεκαετία 2000 - προστασία προσωπικών δεδομένων ως “κοινοτικό κεκτημένο” και η “συνταγματοποίηση της προστασίας”
 - Η προστασία προσωπικών δεδομένων αναγνωρίζεται ως διακριτό δικαίωμα στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και Ελευθεριών (άρθρο 8) –
 - Δεσμευτική ισχύς με τη Συνθήκη της Λισαβόνας
- Δεκαετία 2010 – Πρόταση Κανονισμού/Πρόταση Οδηγίας ως αντίδραση στην αλλαγή του τεχνολογικού περιβάλλοντος

Ο ρόλος του ΕΔΔΑ

- ✦ Νομολογία ΕΔΔΑ ως δυναμική εκδήλωση της δυναμικής της ΕΣΔΑ
- ✦ Δυναμική και ευρεία ερμηνεία του άρθρου 8 ΕΣΔΑ
- ✦ Προστασία προσωπικών πληροφοριών εντάσσεται στην προστασία του ιδιωτικού βίου
- ✦ Επέκταση του ιδιωτικού βίου πέραν των ορίων του οικιακού ασύλου και των προσωπικών σχέσεων
- ✦ Αμυντική διάσταση του δικαιώματος αλλά και θετικές υποχρεώσεις των κρατών
- ✦ Αποφάσεις-ορόσημα: *Klass and others v. Germany* (1978), *Malone v. UK* (1984), *Leander v. Sweden* (1987), *Gaskin v. UK* (1989), *Niemietz v. Germany* (1992), *Friedl v. Austria* (1995), *Z. v. Finland* (1997), *Halford v. UK* (1997), *Rotaru v. Romania* (2000), *Copland v. UK* (2007), *K.U. v. Finland* (2008), *S. and Marper v. UK* (2008)

Ελλάδα: η προϊστορία

- ✘ 1985- Επιτροπή Χαλαζωνίτη
 - Σχέδια νόμου Υπουργείου Δικαιοσύνης 1989/1990/1991/1992
 - Πρόταση νόμου ΠΑΣΟΚ
 - Κανένα δεν συζητήθηκε!
- ✘ 1992 Κύρωση Σύμβασης 108 Συμβουλίου της Ευρώπης...χωρίς ωστόσο “νομοθετικά μέτρα”
- ✘ 1994 Προσχέδιο Δεκλερή
- ✘ 1994-95 Επιτροπή Αλιβιζάτου (Μέλη : Δρόσος, Μυλωνόπουλος, Μποτόπουλος, Φαρμάκης, Μήτρου)

Κανονιστικά ορόσημα στην Ελλάδα

- ✦ Υιοθέτηση ν. 2472/97 υπό την επίδραση της ενσωμάτωσης της Οδηγίας 95/46/EK και την πίεση για τη συμμετοχή στον χώρο Schengen
- ✦ Συνταγματική κατοχύρωση δικαιώματος προστασίας προσωπικών δεδομένων (9 Α)
- ✦ Εμπλουτισμός βασικής νομοθεσίας: Ν. 2774/99 και Ν. 3471/06 (ηλεκτρονικές επικοινωνίες)
- ✦ Τροποποιήσεις ν. 2472/97 : ο εξορθολογισμός και ο περιορισμός της προστασίας (ιδίως ν. 3625/07)
- ✦ Διάχυση της διάστασης της προστασίας δεδομένων στα νομοθετικά κείμενα κυρίως κοινοτικής προέλευσης
- ✦ Συχνά παρατηρείται ασάφεια και συστηματική ασυνέπεια ως προς τη σχέση γενικών-ειδικών κανόνων

● Βασικά χαρακτηριστικά της νομοθεσίας

- ✦ Γενικός χαρακτήρας των κανόνων – η εξειδίκευση επαφίεται στις κανονιστικές παρεμβάσεις της Αρχής και στη «νομολογία» Αρχής και Δικαστηρίων
- ✦ Ενισχυμένοι μηχανισμοί ελέγχου: προληπτικός έλεγχος-κυρώσεις – δικαστική προστασία
- ✦ Εγγενές το στοιχείο της στάθμισης-εξισορρόπησης δικαιωμάτων και συμφερόντων

Σταθμοί στη 15χρονη εξέλιξη

Ως προς τη θεσμική διάσταση

- ✦ Ίδρυση και λειτουργία Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (χαρακτηριστική περίπτωση ανεξάρτητης αρχής) – ήδη έχουν υπάρξει πολλές συνθέσεις και έχουν καταγραφεί οι - απαραίτητες - κρίσεις
- ✦ Η διαμάχη για τις ταυτότητες: ποιος και με ποια κριτήρια προσδιορίζει τα όρια και τους όρους άσκησης των ατομικών δικαιωμάτων;
- ✦ Η σύγκρουση με την Εκτελεστική εξουσία με αιτία/αφορμή τις κάμερες – Ο περιορισμός των αρμοδιοτήτων και (υφέρπουσα;) υποκατάσταση από τους Εισαγγελείς – Το ζήτημα της συνταγματικότητας

Εμπέδωση και εμπλουτισμός

- ✦ Το κανονιστικό πλαίσιο ή έστω η ύπαρξή του μοιάζουν να είναι πλέον γνωστά σε υπεύθυνους και υποκείμενα των δεδομένων – άσκηση δικαιωμάτων συνήθως σε συνδυασμό με άλλες αξιώσεις
- ✦ Εμπλουτίζεται η νομολογία της Αρχής και έχει διαμορφωθεί πλέον η προσέγγισή της σε αρκετά ζητήματα (πρόσβαση στην πληροφορία, εργασιακές σχέσεις, ιδιωτικότητα στον δημόσιο χώρο, οικονομικός τομέας)
- ✦ Εμπλουτίζεται συνεχώς η νομολογία των δικαστηρίων στα ζητήματα της προστασίας προσωπικών δεδομένων

Οι προκλήσεις του παρόντος

- ✚ Ιστορία ζωντανή και εν εξελίξει...
- ✚ Η ιστορία γράφεται από τον νομοθέτη, την Αρχή, τα Δικαστήρια, τους πολίτες, τους παράγοντες του ιδιωτικού τομέα και του σχεδιασμού τεχνολογίας
- ✚ Η ιστορία γράφεται σε υπερεθνικό επίπεδο: τόσο η ιστορία των κινδύνων όσο και η ιστορία των κανονιστικών παρεμβάσεων
- ✚ Προσαρμογή ή θεσμική αντίσταση: αντιμετώπιση των τάσεων (δραστικού!) περιορισμού των ατομικών δικαιωμάτων
- ✚ Συνειδητοποίηση της προστασίας δεδομένων ως όρου αυτονομίας και συμμετοχής
- ✚ Ενεργή ιστορία μόνο με διαρκή αναθεώρηση ...!